

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2022 – Volume 31, Issue 3, pp. 37–42
<http://doi.org/10.18352/jsi.740>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Rotterdam University of Applied Sciences
Open Access Journals

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Kristel Driessens, Hoofd Expertisecentrum Krachtgericht
Sociaal Werk en Coördinator Bind-Kracht, Karel de Grote
Hogeschool; Professor aan de masteropleiding Sociaal
Werk van de Universiteit Antwerpen.

E-mail: kristel.driessens@kdg.be

KRISTEL
DRIESSENS

VAN DE BOEKENREDACTIE

In dit najaarsnummer van het Journal of Social Intervention presenteren we een boekenrubriek waarin we focussen op de eigenheid van het sociaal werk. Het sociaal werk heeft in deze onzekere tijden vaak moeite om zich te presenteren en te legitimeren. Waar maakt sociaal werk het verschil? Wat behoort een goed sociaal werker te zijn, te doen, te bedenken? De warme zomer liet ons toe drie verwarmende en versterkende boeken hierover door te nemen. Drie actuele uitgaven die sociaal werkers willen voeden, hen een taal geven om te benoemen wat ze doen en hoe ze dat doen, en een taal om te reflecteren over de context waarin ze werken en die ze willen beïnvloeden.

Driemaal denken over sociaal werk

De eerste bespreking (van mijn eigen hand) handelt over de essaybundel *Sociaal werk doordacht* onder redactie van Judith Metz, Marja Jager-Vreugdenhil, Jean Pierre Wilken en Toby Witte (2021). De uitgave is een initiatief van het Nederlandse Platform Lectors Sociaal Werk, dat hiermee een belangrijke bijdrage levert aan de explicitering van de gemeenschappelijke kennisbasis van het sociaal werk en diens profilering en positionering. Vier kernelementen van het sociaal werk worden uitgewerkt: socioprudentie, methodisch, integraal en sociaal-politiek bewust werken, met als uitsmijter een essay over 'sociale reflexiviteit'. Een bundel van essays die erin slaagt om vernieuwende en relevante concepten eenduidig te beschrijven, zodat er een taal ontwikkeld wordt om sociaal werk richting te geven in een onzekere, snel veranderende samenleving met een sterk gedecentraliseerd sociaal beleid.

VAN DE BOEKENREDACTIE

De uitdagingen voor de sociaal werker als cocreator, verbindingsfiguur, beleidsbeïnvloeder en sociaal reflexieve professional zijn groot, maar dit boek biedt een kompas voor die zoekende en flexibele werker. Deze Nederlandse publicatie is evengoed inspirerend voor de Vlaamse sociaal werkers, docenten en onderzoekers, omdat het taal geeft aan een ruime gedeelde basis en het Vlaamse denken over de krachtlijnen van het sociaal werk kan voeden (zie ook: Sterk Sociaal Werk, Vandekinderen, Roose, Raeymackers & Hermans, 2018).

De tweede bespreking gaat over het boek *Denken over Sociaal Werk* onder redactie van Peter Raeymaeckers, Jeroen Gradener (2021) en andere Vlaamse en Nederlandse docent-onderzoekers werkzaam bij Masteropleidingen Sociaal Werk. Het is een omvangrijk boek (430 pagina's), dat een theoretisch kompas beoogd te zijn bij complexe maatschappelijke vraagstukken, die de context vormen van het sociaal werk. Het boek is opgebouwd uit vier delen: duurzame dilemma's in het sociaal werk; perspectieven op het handelen en sociaal werk; perspectieven op sociale rechtvaardigheid; en sociaal werk als brug tussen mens en samenleving.

Simone Boogaarts, hoofddocent bij de Masteropleiding Social Work aan de HAN, die het boek in haar cursus gaat gebruiken, wierp er een kritische blik op. Positief is ze zelvast over de talrijke, boeiende bijdragen, waarin het denken van heel wat eminente filosofen en sociologen wordt besproken. Tal van voor het sociaal werk relevante denkkaders, die het handelen van sociaal werkers kunnen voeden en legitimeren, worden in deze publicatie bij elkaar gebracht. Zij concludeert dat het een belangrijk boek is voor het contextualiseren van sociaal werk, maar mist nog concrete handvatten in de bijdragen.

Het derde boek brengt internationale auteurs samen rond een specifiek thema: de bijdrage die ervaringsdeskundigen kunnen bieden aan sociaal werk onderwijs, onderzoek en beleid. Emilio José Gómez-Ciriano, professor aan de faculteit Social Work van de Universidad de Castilla-La Mancha, bespreekt het boek *Involving Service Users in Social Work Education, Research and Policy. A Comparative Analysis*, geredigeerd door Kristel Driessens en Vicky Lyssens-Danneboom. Eigen aan het boek is dat het methoden van samenwerking met ervaringsdeskundigen beschrijft over landsgrenzen heen en dat ook ervaringsdeskundigen penhouder zijn in verschillende hoofdstukken. Waar sociaal werkers steeds de meest kwetsbaren een stem proberen te geven in hun werk, zien we dezelfde beweging in opleiding en onderzoek aan verschillende hogescholen en universiteiten in Europa.

Het boek laat zien dat er vele samenwerkingsmodellen mogelijk zijn, dat deze werkwijzen ethisch doordacht en waardegedreven toegepast worden en voor alle betrokkenen een meerwaarde

kunnen opleveren. Alleen blijkt het moeilijk om deze methoden structureel verankerd te krijgen in het onderwijsbeleid. Kortom, ook dit boek nodigt uit tot een vervolg.

Reflecteren in een dynamisch werkveld

De in dit issue besproken boeken onderstrepen dat sociaal werk een dynamisch werkveld is en blijft. De samenleving evolueert, tal van maatschappelijke crisissen (economisch, financieel en in de gezondheidszorg) dienen zich aan en verwachtingen vanuit het beleid kennen verschuivingen. In deze immer veranderende context, beweegt het sociaal werk. Sociaal werk dat vertrekt vanuit stevige basiswaarden, verankerd in de geschiedenis en in de Global Definition of Social Work (International Federation of Social Workers, 2014). De drie publicaties verhouden zich tot deze gemeenschappelijke, inhoudelijke basis, en verfijnen, verdiepen en contextualiseren het denken over sociaal werk. Alle drie tonen ze dat sociale reflexiviteit nodig is voor de professionalisering. Het werk van de Nederlandse lectoren brengt een actualisering van concepten, die de eigenheid van het sociaal werk duiden. De bundel *Denken over sociaal werk* brengt theoretische kaders en concepten van grote denkers, die de context waarin sociaal werkers opereren duiden en verklaren. Het boek over *'service users involvement'* toont hoe in tijden met talrijke pleidooien voor krachtgericht werken, autonomieversterking en eigen regie, de sociaal werker in dialoog kan samenwerken met de betrokkenen en brengt daarvoor waardenkaders en methoden aan.

Structureel werken en sociaal-politiek bewust denken en handelen

Gemeenschappelijk element in de publicaties is dat zij het belang van een structurele benadering en politisering van het sociaal werk centraal stellen. In *Sociaal werk doordacht* wordt de maatschappelijke missie van het sociaal werk geduid door signaleren, ageren op verschillende niveaus, en werken aan sociale verandering en een inclusieve samenleving. Sociaal-politiek bewust werken wordt daarbij als een kernelement van het generieke sociaal werk aangegeven. Toby Witte omschrijft dit als een 'mee- en tegenbewegen' in de beleidsarena, waarbij het lokale beleid een belangrijke plaats inneemt. Dit beleid wordt steeds meer in samenspraak met de betrokkenen vormgegeven. Het is wenselijk dat sociaal werkers daarin hun verbindende rol opnemen, zodat ook de meest kwetsbare burgers niet vergeten worden.

Het boek *Denken over sociaal werk* is doordrongen van die structurele kijk. Met talrijke analyses van maatschappelijke kwesties, bespreking van paradigma's en de focus op sociale

rechtvaardigheid en democratisch sociaal werk, wordt de nadruk gelegd op de contextualisering en het begrijpen en beïnvloeden van maatschappelijke processen. Politisering wordt daarmee als een inherente functie van sociaal werk geduid.

In de samenwerking met ervaringsdeskundigen komt sowieso de leefsituatie van mensen in kwetsbare posities in beeld, evenals achterliggende sociale, economische en politieke onrechtvaardigheden. Docenten en onderzoekers analyseren samen met de meest kwetsbaren welk effect uitsluitings- en discriminatieprocessen hebben op hun mogelijkheden tot persoonlijke groei en ontwikkeling. Het onderdrukkend effect van machtsrelaties, oordelen en vooroordelen op bepaalde groepen wordt besproken.

Het in relatie gaan met maatschappelijk kwetsbare mensen en inzicht krijgen in hun leefwereld, brengt ook actiegerichtheid op gang. Het gevolg is dat er gewerkt wordt aan empowerment op alle niveaus: van studenten, ervaringsdeskundigen, docenten. Samen ijveren ze voor het wegnemen van drempels en uitsluitingsmechanismen op de hogeschool of universiteit en in de samenleving. Kortom, samenwerking met ervaringsdeskundigen vraagt om politisering en biedt een mooie kans om dit samen met studenten te oefenen.

Participatie en cocreatie met de belanghebbenden in de kijker?

Een tweede thema, dat actueel is in zorg en welzijn, is het belang van nabijheid, participatie en cocreatie met de betrokkenen. Dit element is sterk uitgewerkt in het derde boek *Involving Service Users*. Tal van voorbeelden van participatief werken worden hier geanalyseerd, waarbij aandacht is voor relationele gelijkwaardigheid in de samenwerking. Zoals eerder gezegd, zijn in dit boek ervaringsdeskundigen ook als auteur betrokken. Zij schreven een hoofdstuk om te duiden wat deze samenwerking voor hen betekent, welke meerwaarde ze daarbij ervaren en hoe docenten een voorbeeldfunctie in participatief werken kunnen vervullen voor hun studenten.

Opvallend is dat dit thema in de twee andere boeken niet expliciet wordt belicht, maar meer zijdelings aan de orde komt. In *Sociaal werk doordacht* wordt aangegeven dat sociaal werk vertrekt vanuit de vragen en behoeften van mensen en gemeenschappen. Het relationeel en versterkend werken wordt als kenmerkend voor het methodische van het sociaal werk genoemd en in het essay over het integraal werken komt het venster van de leefwereld van mensen aan de orde. Ook benoemt de bundel de participatie van en de coproductie met bewoners als essentieel

voor sociaal-politiek bewust handelen, maar toch mis ik de focus op participatief werken, op de wijze waarop je dan de regie aan de cliënt en zijn systeem kan laten. Vanuit het concept 'sociale reflexiviteit' was een uitwerking van het idee van cliënt als (aansturende) actor, goed mogelijk geweest.

Dit geldt eveneens voor de bundel *Denken over sociaal werk*. De auteurs die het denken van de toonaangevende filosofen en sociologen bespreken, doorgronden maatschappelijke mechanismen en de invloed daarvan op het sociaal werk. Met het accent op het democratisch sociaal werk en de aandacht voor responsieve nabijheid, wordt het actorschap in specifieke projecten geanalyseerd. Zo komt bij de bespreking van het werk van Sennett het belang van luisteren en dialogische samenwerking naar boven, maar ook in dit boek mis ik expliciete aandacht voor de participatie van kwetsbare burgers. Kortom, in boeken waarin men de eigenheid van het sociaal werk en het denken over sociaal werk wil beschrijven, lijkt me dit thema onderbelicht. Bouwen op ervaringskennis en samenwerking in dialoog zijn mijns inziens fundamentele sleutels voor de toekomst van het sociaal werk.

Voor een meer gedetailleerde analyse, nodig ik jullie van harte uit om de gefundeerde boekbesprekingen door te nemen en ook de boeken zelf ter hand te nemen. Deze werken zijn schatkisten voor sociaal werkers voor het hanteren van een gemeenschappelijke, geactualiseerde taal over de eigenheid van het sociaal werk, ze helpen om de complexe contexten te kunnen duiden en inspireren in het onderwijs en onderzoek om samen te werken met de mensen voor wie sociaal werk ertoe doet.

REFERENTIES

- Driessens, K., & Lyssens-Danneboom, V. (Eds.), (2022). Front matter. In *Involving service users in social work education, research and policy: A comparative European Analysis* (1st ed., pp. i–vi). Bristol University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv249sg28>.
- International Federation of Social Workers. (2014). *Global definition of the social work profession*. Geraadpleegd van: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- Metz, J., Jager-Vreugdenhil, M., Wilken, J. P., & Witte T. (Eds.), (2021). *Sociaal werk doordacht*. Amsterdam: SWP.
- Raeymaeckers, P., Gradener, J., Van Dam, S., Botman, S., Driessens, K., Boxstaens, J., & Tirions, M. (Eds.), (2021). *Denken over sociaal werk*. Den Haag: Acco.

VAN DE BOEKENREDACTIE

Vandekinderen, C., Roose, R., Raeymackers P., & Hermans, K. (2018). *Sociaalwerkconferentie 2018, Sterk Sociaal Werk. Eindrapport*. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Geraadpleegd van: 27580 (vlaanderen.be).